

RODICA OJOG-
BRAȘOVEANU

CUTIA
CU
NASTURI

Ediția a III-a

NEMIRA

*Priveau consternați victima. După toate aparențele, murise asfixiată.
Sufocată, probabil, cu perna de alături.*

Oamenii păreau să nu priceapă. Izbucniră toți deodată:

— Cum naiba?! Acum jumă' de oră era bine mersi...

— De subit n-ai auzit?

— Nu fi cretin. Doar dacă nu-l cheamă pe vreunul din noi „Subit“.

— E oribil... Cu noi alături, la câțiva metri.

Băiețelul scâncea speriat.

— Duceți-l undeva pe ăsta micu'...

— Bine că a mierlit-o!

*— Cenzurează-te! Începând de acum orice cuvânt imprudent ne
poate costa.*

— Oricum, s-a lucrat deștept!

— Cred... Cred că nu vă dați seama de gravitatea cazului.

— Simt că-mi pierd mințile.

*— Date fiind circumstanțele, înțelegeți că toți, fără excepție, suntem
în aceeași găleată...*

— Cu rahat!

— Lăsați șueta!

— *Domnilor! Chemați poliția. Poate criminalul se plimbă pe afară. Poți paria pe mântuirea sufletului dumată, că-i acilea, prezinte și de față...*

Din toate cele șapte declarații făcute poliției, un fapt rezulta cu certitudine. În realitate drama începuse cu exact două zile în urmă. Duminică la prânz.

Capitolul 1

O MIE DE NASTURI

Recunosc unghiile exagerat de lungi ale Gigetei care-i zgâriau discret ușa. Alteori, la fel de discret și distins, bătea cu palma, ca doamnele din aristocrația vechii Chine. Bătrânul Manole Paulian oftă imperceptibil. Nu-i plăcea să fie surprins. Peste masa mică, din lemn de lămâi, așternuse o pătură. Pătura era verde, uni, pentru ca nasturii să se distingă. Sute de nasturi, de toate soiurile, de toate culorile pentru toate ocaziile, care se adunaseră timp de decenii într-o cutie de pantofi. Pe capac, se mai distinge în litere rotunde, fluide, numele casei: „Raoul“. Raoul, faimosul cizmar de pe Calea Victoriei. „Cum, nu știți? Sigur, dumneavoastră sunteți tineri. Și azi există un atelier de încălțăminte acolo. Vizavi de Telefoane...“ Pantofii Dandy – *chevrot* alb cu boturi și călcâie din lac havane – stârniseră dezaprobarea mătușilor din Antim, manifestată ca întotdeauna sobru: o privire scurtă destinată obiectului infamant, o sprânceană ridicată (stânga la Marie, dreapta la Cuța), apoi zâmbet creț la care participa doar partea inferioară a obrazului.

„Ești gentil, Manolache, că ai venit să ne vezi! Ce mai face Virginica, draga de ea?...“

Glasuri blânde, melodioase, „acordate“ în pensiunile anilor 1890... „Și glasurile se schimbă, în funcție de epocă“, observă bătrânul, uimit de propria constatare. Chestiunea nu-i trecuse niciodată prin minte.

Gigeta cuprinse dintr-o privire întreaga încăpere. Un zâmbet insesizabil, ca un foșnet de umbre, alteră pentru o fracțiune de secundă solemnitatea obrazului prea pictat.

— Bună dimineața, Coco. Ce faci?

Indică ușor din bărbie masa invadată de nasturi. Manole Paulian se foi nelaîndemână.

— Puțină ordine. Tre... Trebuia de mult s-o fac, dar știți cum se întâmplă. Amânăm totdeauna chestiunile dezagreabile.

Gigeta aruncă o privire în oglinda din spatele bătrânului. Declară absentă:

— Păcat. E o zi minunată. Astea-s cazne pe care le rezolvi de obicei iarna... Serile acelea oribile care nu se mai isprăvesc... De ce nu faci o plimbare?

— Cred că ai dreptate... Să văd mai târziu.

Gigeta, convinsă că bătrânul nu se va mișca din casă, dar asta era el, nu contrazicea pe nimeni niciodată, în fond un tip șic, care nu deranja, ridică din umeri. Tot abia schițat, cu economia de gesturi care o caracteriza.

— Cum crezi... Noi ne întoarcem pe seară. Dacă sună Dinuleștii, spune-le să revină în jur de opt... *Bon amusement...* Crișan!... Te rog, e târziu.

Crișan, un băiețel slăbuț cu ochi iscoditori, opintea s-o clintească pe maică-sa din prag. Țâșni pe lângă șoldul puternic și se opri în mijlocul încăperii. În poziție de drepti, înclină brusc capul – mostră de salut în mediile diplomatice de dinainte de război. Mișcarea și textul, aparținând unui amic de-al casei, fost diplomat, îi plăcuseră.

Rosti cu voce îngroșată:

— *Mes hommages.*

Respectând scenariul, bătrânul se ridică și-i strânse solemn, bărbătește mâna.

Era ritualul de fiecare dimineață. Avea zece ani și își adora bunicul. Ei doi se înțelegeau de minune. De maică-sa se temea, iar pe Dinu Paulian, tatăl, îl trata încă de pe acum ca pe un simplu colocatar, un figurant. Oricum, distribuția a doua.

Manole Paulian îi urmări de la fereastra deschisă. Într-adevăr, era o zi splendidă, radioasă ca în tablourile academice: norișori diafani, alunecând ca niște lebede pe cerul de un albastru intens, încă netopit de arșiță, gâze motorizate, zbârnâind frenetic, liliac înflorit. Vremea liliacului, pentru bătrânul Manole, totdeauna amețitoare. Primăvara primăverii... Perdeaua fină, stârnită de adierile grădinii, îi mângâia obrazul.

În stradă, Dinu Paulian meșterea ceva la motorul BMW-ului. Era prima lui mașină, la aproape patruzeci de ani, chilipir achiziționat de la nemți, în primele luni de după Revoluție. Primul automobil al bătrânului Paulian fusese un Dodge puternic, decapotabil. Și avea doar nouăsprezece ani. Dar, bineînțeles, aceasta se petrecuse înainte de război.

Crișan, zburdând ca un ied în jurul mașinii, îl enerva pe taică-său și își flutura mereu mâna a rămas-bun, ca în gară, către bătrân. Îi părea rău că-l lasă acasă, dar Gigeta, încă de la începutul căsătoriei, fusese categorică.

„Nu se amestecă generațiile. Coco e desigur un «adorabil *vieux monsieur*», dar prietenii noștri s-ar simți stânjeniți și nici el nu ar fi mai mulțumit.“

De regulă, își petreceau duminicile la Snagov, unde un prieten de al lui Dinu avea o vilă. Petrecere – un fel de a vorbi –, înot, puțin pescuit, canastă, iar Gigeta, înșurubată într-un fotoliu de răchită, se odihnea sub un nuc. Se odihnea. Era veșnic obosită.

— De parcă ar fi singura femeie din România care lucrează, comenta în surdină, adică doar către frate-său, Virginia. Singura care are serviciu și familie.

— Există și construcții mai debile, o scuza Manole, mereu conciliant.

— Și, în primul rând, bărbați netoți.

„Dar Virginia a fost totdeauna o bătaioasă”, zâmbi în gând bătrânul. Se uita la Gigeta, care așeza cu un aer princiar, din vârful degetelor, o sacoșă de plastic în portbagaj.

La Snagov, conform convenției inițiale și tristului sistem al contribuțiilor de la petrecerile săracilor, „se mânca din traistă”. Cucoanele aduceau în general sufertașe cu mâncare gătită, dulciuri de casă, mici surprize de rafinament culinar. Gigeta respingea superior ideea. Participarea lor la mesele comune se concretiza în conserve, mezeluri, alcool.

Nu exista duminică să nu strâmba din nas:

— E degradant să vii cu merindea în plasă.

Dinu, care o cunoștea, surâdea angelic:

— De acord cu tine, iubito. Hai să mâncăm la cârciumă. Plouă cu stabilimente la Snagov.

Camuflându-și zgârcenia, Gigeta se strâmba cu ifose:

— E o lume îngrozitor de vulgară și nici nu putem face notă discordantă...

— Vezi, exclama Dinu și nevastă-sa nu știa niciodată dacă nu cumva o persiflează, iar ai dreptate. Asta-i situația!

Bătrânul Manole își zise că în locul ei nu s-ar simți tocmai la îndemână și, în orice caz, ar trăi un permanent sentiment de nesiguranță. Dar nimic nu era mai departe de Gigeta decât o asemenea stare de spirit. Dimpotrivă, certitudinea propriei desăvârșiri o pecetluise cu un aer de aroganță permanentă, nu ți-o puteai închipui cu bărbia în piept. Chiar și acum, așteptând cu o mână în șold „să plecăm odată, pentru Dumnezeu! chestiile astea se puteau face și aseară”, scruta vârful copacilor deja obosită și aprioric plictisită. Simțea adierile ușoare ale dimineții de primăvară unduindu-i faldurile rochiei de mătase naturală, desenându-i fără menajamente – dar asta n-o mai știa – șoldurile late, lipsite de grație.

„Dumnezeule mare! se sperie bătrânul. *Soie naturelle* și escarpeni în excursie la iarbă verde.” Și se gândi înfiorat la privirile cu miez și comentariile celorlalte cucoane venite în blugi și încălțate cu adidași.

„Ăsta-i stilul meu”, reteza scurt Gigeta orice aluzie pe temă. Capul îl avea însă frumușel, cu caractere accentuat mongoloide. Ochii exotici, bine trași spre tâmplă, cu gene scurte și dese, erau într-adevăr splendizi. Deranjau gingiile, evidente (din fericire, Gigeta râdea rar) și mai cu seamă machiajul gras din primele ore ale dimineții.

„Ar trebui să-i atragă cineva atenția, perora Virginia, indignată. Arată ca o mască. Nici curtezanele nu se vopsesc în halul ăsta! E pur și simplu un scandal.”

Frate-său surâdea malițios:

„Sugerează-i-o tu...”

Virginia sărea doi pași înapoi:

„Eu? Tu trebuie s-o faci, în calitate de socru. Și în primul rând Dinu, bărbatu-său.”

„Bănuiesc, surâdea blând bătrânul, că niciunul din noi nu are curajul necesar pentru a lua asemenea inițiativă.”

„Sunteți ridicoli.”

„Ridicoli!” Manole Paulian ridica din umeri. Ajunsesse de mult la concluzia că în viață important nu este să întrunești sufragii, ci, în primul rând, să te simți tu bine. A fi pe placul tuturor, a te strădui în acest sens presupune eforturi continue și desigur incomode. La urma urmei, dacă Gigeta e fericită cu cincizeci de grame de fond de ten, zilnic, gene năclăite de rimel și ruj peste tot unde încape, treaba ei. Cei mai mulți oameni umblă toată viața după fericire, fără să știe măcar cum arată.

— La revedere, Coco!

Crișan, cu șepcuța de jocheu pusă cu cozorocul *la ceață* – era de bon-ton între puștii din cartier –, îi făcea bezele. Dinu duse arătătorul la tâmplă, ceea ce însemna „ura, bătrâne, te-am salutată”, și puse în funcțiune motorul. Imperial, Gigeta își flutură economic degetele înmănușate. Expresia obișnuită de nemulțumire se transformase acum în grimasă.

„Sărăcuța de ea, oftă Manole, dezlipindu-se de fereastră. Nu e niciodată binedispusă... Sau măcar mulțumită...”

Mai mult, avea impresia că permanenta bună umoare a lui Dinu, congenital *je m'en fiche*-ist și *plaisir*-ist, o irita, o ofensă personală. Un fel de „eu le sufăr adânc și tu îți permiti să fii vesel ca un cintezoii, mie mi-ar fi jenă...”

„Dar ce dracu', le suferi non-stop? ”, cutezase o dată Dinu.

Reacția și sancțiunile Gigetei fuseră însă atât de categorice, încât incidente asemănătoare nu se mai întâmplaseră niciodată. Dinu se grăbea cu o avalanșă de fraze să-i dea dreptate și, aparent, nu-i ieșea din cuvânt, dar în sinea lui, presupunea bătrânul, râdea sardonice. Nevastă-sa trebuie să fi constituit pentru el un veșnic motiv de amuzament. Altfel, desigur n-ar fi suportat-o. Bătrânul își ridică ochii spre pendulă. Era trecut bine de zece. Decise scurt că n-avea să iasă din casă. Nu mânca în familie, decât la sărbătorile mari. Detesta ideea de a deranja, roșea la gândul unor eventuale discuții asupra unei contribuții necorespunzătoare, nu voia să asiste la împărțirea diferențiată a bucatelor – „pieptul pentru Crișan, nu-i plac copanele, eu cred că am să mă mulțumesc cu o aripioară etc...” Bineînțeles, spălaturile vaselor i-ar fi căzut firesc în sarcină. Gigeta își menaja mâinile, iar Dinu, absent, fără vocații domestice, neglija problemele de gospodărie. O femeie din vecini venea săptămânal „să rânească la Paulieni”. Vase murdare de două, trei zile o așteptau deasupra și dedesubtul chiuvetei, poalele îmbăcsite trebuia ținute într-o baie de detergent câteva ore pentru a le curăța de crustă și grăsime veche. „Spui drept, comenta Anișoara, botezată de Gigeta *servanta*, cu bărbatu-său n-aș mânca nici tăiată moartă din blidele lor.”

În timpul săptămânii, Manole dejuna la un lactobar din apropiere, iar duminică – regulă – era invitatul Virginiei.

Telefonul lansă un apel și Paulian ridică receptorul. Da, era chiar Virginia.

— Tocmai mă pregăteam să te sun.

— S-a întâmplat ceva?

Virginiei, prăpăstioasă de fel, îi era suficientă o simplă respirație mai puțin obișnuită ca să intre în panică.

— Nimic, absolut nimic. Voiam să te anunț că azi nu vin la tine. Te rog să mă ierți.

— Manole!

Vorbea în general foarte tare și bătrânul depărtă receptorul.

— ...de mine nu trebuie să te ascunzi... Știi că am presimțirile mele...

L-am visat pe Titi... Rău de tot... Spune-mi ce s-a întâmplat...

— Dar, Virgi, jur că nu s-a întâmplat nimic.

— ...băiatul? E ceva cu Dinu?

— Se simt foarte bine și probabil acum au ajuns la Snagov.

— Înseamnă că e ceva cu tine.

— Nimic, doar că am chef să rămân acasă.

— Nu te cred. De ce nu m-ai avertizat de ieri?...

Bătrânul o întrerupse.

— Ieri nu știam că azi nu voi avea chef de vizită.

— ...să nu mă pregătesc, să nu mă agit degeaba.

Manole Paulian râse încetitor. Pregătirile și agitația Virginiei!... Nu gătitise propriu-zis niciodată, ea și cu bărbatu-său, Titi, fuseseră campioni unei căsnicii care durase cincizeci și patru de ani, practicând minimumul de gospodărie posibil. Mâncau pe apucate, prin expressuri și lactobaruri, consumau intens brânzeturi și mezeluri, prăjituri de cofetărie. A pregătit dejunul de duminică însemna pentru Virginia o tigiăie de cartofi prăjiți pe un reșou electric, șnițele semipreparate de la Unic și fabricarea a douăzeci de papanăși, realmente reușiți. Era tot ce știa să facă, în afară de macaroane, ouă și, fiind o homeopată convinsă, puzderie de tizane complicate cărora le spunea cocktailuri.

— Eu cred că-mi ascunzi ceva... Am să mă reped până la voi.

— Te rog foarte mult să nu te deranjezi.

De circa zece ani, Virginia, din pricina unor deformații reumatice dureroase (la degetele picioarelor), se deplasa greu, șchiopătând, și nu purta decât pantofi de pânză. Aceleași necazuri le avusese la bătrânețe și mama lor, coana Agepsina. Manole o avea dinaintea ochilor, siluetă ovală în mătase neagră, rezemată în baston, legănându-se anevoie pe

picioarele încovoiate de vârstă. Virginia pășea azi la fel, ca o rață; menajându-și piciorul stâng, se lăsa cu toată greutatea pe dreptul, într-un balans dezechilibrat.

— Spui că-s la Snagov, reluă Virginia.

— Da, dragă. Exact ca în fiecare duminică.

— Tu de ce nu te-ai dus? N-avea ce să-ți strice o plimbare în aer liber.

Bătrânul surâse. Îi explică plin de răbdare ceea ce îi explica de ceva ani, cel puțin o dată pe săptămână. E un om în vârstă, tinerii au viața lor, preocupările lor, gusturile și glumele lor. Nu s-ar simți nici el bine, iar pe ceilalți sigur i-ar incomoda.

— Cum de nu înțelegi atâta lucru, Virgi? Ții minte când veneau la noi tante Marie și tușa Cuța? Furai gramofonul din salon și te ascundeai tocmai în spatele grădinii. Lui maman îi plesnea obrazul de rușine.

Virginia surâse. Îi plăcea să i se amintească de năzbâtiile tinereții. În adolescență și chiar mai târziu, fusese considerată o drăcoaică plină de temperament și, pentru epoca aceea, probabil că era.

Când închise telefonul, Paulian respiră adânc. În sfârșit, liniște! Nu pentru multă vreme. Sub pretextul că și-a amintit ceva foarte important, sau că a avut un vis extraordinar, soră-sa va mai da vreo trei-patru telefoane:

— E acasă?... Tinerii s-au întors?... Cum se simte Crișan?

În bucătărie, Manole își umplu un pahar cu lapte. Dintr-o veche cutie de ceai – tablă portocalie cu gheșe și peisaje nipone – scoase câțiva biscuiți și aduse tava în odaia lui. Era gustarea de la ora unsprezece, dar presimțea că-i va ține loc și de prânz. Avea proviziile lui în cămară – Gigeta îi cedase cele două rafturi din dreapta ferestrei –, dar n-avea chef să *cuisineze*.

„Am să iau ceva mai substanțial pe la șase, înainte de a veni ei...”

Se așeză în fața biroului și își trecu degetele greblă prin puzderia de nasturi. Bumbii răscolți emiseră sunete – impresii, amintiri acustice pe care bătrânul le înregistrează cu nostalgie.

...Scârțâitul cizmelor de lac ale tatei pe prundișul aleii principale de la conac... Trecuseră aproape șaptezeci de ani de când nu mai auzise pașii aceia inconfundabili... ticăitul micului orologiu din dormitorul coanei Agepsina... zahărul tos aruncat cu pumnul de țafa Aretia peste tava cu alivenci fierbinți... zângănitul brățărilor pe brațul palid al Luminiței în seara logodnei lor... Tic-tacul pendulei din cancelarie când, împreună cu Costin, coleg de bancă și prieten, așteptau încremeniți pedeapsa directorului... La ora de muzică închiseseră o piscică în pupitrul catedrei. Profesorul – maestru, cum i se spunea pe atunci – se învinețise de frică...

Bătrânul Manole mângâie cu degete nesigure un nasture din metal auriu. Pe pânțelele rotofeii, strălucea, simbol clasic, ancora între bucle de frânghie... Costumașul de marinar! El și Costin se îmbrăcau la fel. Îi deosebea doar „pavilionul”. Costin era „marinar danez”; coana Agepsina preferase pentru feciorul său uniforma flotei celei de-A Treia Republici Franceze: un pompon roșu aprindea un mac în vârful beretei albe.

— Ce mult e de-atunci, șopti Paulian. Costin... Ce copil adorabil!

Și azi, după atâta vreme, nu-și putea închipui că băiețașul acela subțirel, numai răs, lumină și *perpetuum mobile* cum îi spuneau colegii, va deveni peste ani un uriaș, un Gargantua pleșuv cu ceafa învăpăiată și probleme de gută.

A murit la Paris, în '87, îi explică Manole Paulian unui interlocutor imaginar, fără să-și fi revăzut țara... Patruzeci de ani de exil... Ciudat... Foarte ciudat...

Răsfiră absent grămada de nasturi – de toate culorile, din os, cristal, бага, ebonită și sedef, bumbi perlă sau stras, meșteriți din fir de aur ori păr de cal, din pâine presată – mizeria postbelică – sau lemn și iar butoni fastuoși, importanți, opulenți despre care nu-și amintea să-i fi văzut vreodată pe veșmintele celor din jur. Cei din jur, surâse Paulian, care existaseră acum șazeci sau șaptezeci de ani... Era un pic mai răsărit decât genunchiul lui papa, conu' Iorgu Paulian, iar costumul tirolez îi venea cam larg. Uite, năsturașul ăsta cu edelweiss e de la hăinuța din piele de

drac... Țsta-i a lu' tușă Cuța... Țl purta la manteluța cu jeuri. Chipul bătrânei se suprapuse pe suprafața nasturelui din cristal negru, atât de minuțios incrustat încât sclipea ca o piatră prețioasă.

Cele mai vechi amintiri datau de pe vremea costumașului tirolez. Avea patru sau cinci ani... Tușă Cuța, mulți... șaizeci sau șaptezeci... Poate o sută. Pentru Manolică, băiețașul de atunci, oricum bătrână cât lumea. Bătrânețea ei îl fascina ca o poveste înfricoșătoare cu zmei, căpcăuni și copii rătăciți în pădure. Se simțea înspăimântat, dar în același timp era peste puterile lui să n-o privească, să închidă ochii sau să se uite în altă parte. La masă... Totdeauna în chioșcul din grădină, pentru că tanti Cuța „nu pășea decât pe iarbă verde“ de cum da bruma și până la zambilele lui prier, nu-și mai părăsea „căsuța și zidurile ei“. La masă, Manolică, captivat de fenomenele senectuții concentrate într-o singură făptură, uita să mănânce, iar pe chip i se așternea o expresie de stupeoare.

„Copilul acesta mă îngrijorează“, se confesa în iatac coana Agepsina către bărbat-său...

Vorbea cu spatele întors, în vreme ce conu' Iorgu își rânduia plasa de somn peste mustățile „în ghidon de bicicletă“. În oglinda cu două voluri, vedea spinarea grasă a consoartei însemnată de urmele șiretului de la corset, umerii pufoși (celebră, carnația marmoreană a coanei Agepsina în târg!), ceafa moale, de culoarea mierii, pe care se bărligau câțiva zulufi.

— Ce ai cu băiatul?

— Tu nu ești atent... Dar uneori, să bagi de seamă mai cu seamă la dejun, capătă un aer cu totul imbecil. Ieri mânca supă cu furculița, azi-dimineață, în loc de ou și-a pus miere în cocotieră. Se tot zgâiește de parcă ar vedea cine știe ce minunăție.

— Năzdrăvănii de copil, mormăia absent conu' Iorgu. Nu lua aminte matală la câte cele...

Cucoana sărea arsă:

— Așa le micșorezi dumneata pe toate! Mai alaltăieri... chiar așa! vineri, că dejuna la noi și alde vară-ta, Cuța... Dă-mi, te rog, vazelina de pe